

ERKIN IQTISODIY ZONALARDA TURIZMNI MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI

Babayeva Dilrabo Ziyadullayevna

SamDVMChBU “Besh muhim tashabbus” markazi rahbari

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada erkin iqtisodiy zonalarida turizm sohasini moliyalashtirishning nazariy asoslari, asosiy manbalari va amaliy mexanizmlari kompleks tarzda tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida davlat moliyaviy qo‘llab-quvvatlashi, xususiy investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik hamda bank va xalqaro moliya institutlarining o‘rni yoritib berilgan. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida tashkil etilgan erkin turistik zonalar misolida turizm infratuzilmasini moliyalashtirish tajribasi o‘rganilgan. Maqola natijalari turizm sohasida investitsion faollikni oshirish va moliyalashtirish samaradorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Erkin iqtisodiy zona, turizm, moliyalashtirish, investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik, infratuzilma, xalqaro moliya institutlari, turistik klaster.

Hozirgi kunda jahon iqtisodiyotida turizm sohasi yuqori daromad keltiruvchi va barqaror rivojlanayotgan tarmoqlardan biri hisoblanadi. Turizmning rivojlanishi nafaqat iqtisodiy o‘sishga, balki bandlikni oshirish, hududiy rivojlanishni jadallashtirish va mamlakatning xalqaro imijini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) hududida turizmni rivojlantirish va uni samarali moliyalashtirish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Erkin iqtisodiy zonalar investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay huquqiy va iqtisodiy muhit yaratishi bilan ajralib turadi. Ayniqsa, turizmga ixtisoslashgan EIZlar turistik infratuzilmani rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Erkin iqtisodiy zonalarining nazariy asoslari

Erkin iqtisodiy zona — bu alohida huquqiy rejimga ega bo‘lgan hudud bo‘lib, unda tadbirkorlik faoliyati uchun soliq, bojxona va valyuta imtiyozlari joriy etiladi. Iqtisodiy adabiyotlarda EIZlar iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning samarali vositasi sifatida e’tirof etiladi.

Turizm yo‘nalishidagi erkin iqtisodiy zonalar esa mehmonxona xo‘jaligi, dam olish maskanlari, sog‘lomlashtirish va madaniy-tarixiy turizm obyektlarini rivojlantirishga qaratilgan bo‘ladi.

Erkin iqtisodiy zonalarida turizmni moliyalashtirish manbalari

Davlat tomonidan moliyalashtirish

Davlat turizmni rivojlantirishda asosiy infratuzilma obyektlarini moliyalashtirish orqali ishtirok etadi. Jumladan, transport kommunikatsiyalari, muhandislik tarmoqlari, elektr va suv ta’mini davlat byudjeti va investitsiya dasturlari hisobidan amalga oshiriladi. Bundan tashqari, soliq va bojxona imtiyozlari turizm loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshiradi.

Xususiy investitsiyalar

Xususiy sektor turizmni moliyalashtirishning eng muhim manbalaridan biri hisoblanadi. Mahalliy va xorijiy investorlar tomonidan mehmonxonalar, resortlar, sanatoriyalar va ko'ngilochar majmualar quriladi. Erkin iqtisodiy zonalarda yaratilgan qulay investitsion muhit xususiy kapital oqimini sezilarli darajada oshiradi.

Davlat-xususiy sheriklik (DXSh)

DXSh mexanizmi turizm sohasida keng qo'llanilmoqda. Ushbu model asosida davlat yer uchastkalari va infratuzilmani taqdim etadi, xususiy sektor esa loyiha qurilishi va boshqaruvini o'z zimmasiga oladi. Natijada moliyaviy risklar kamayib, loyihalarning samaradorligi oshadi.

Bank va xalqaro moliya institutlari

Tijorat banklari tomonidan ajratiladigan imtiyozli kreditlar turizm loyihalarini moliyalashtirishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va Islom taraqqiyot banki kabi xalqaro moliya institutlari tomonidan uzoq muddatli va past foizli kreditlar taqdim etiladi.

O'zbekistonda erkin iqtisodiy zonalarda turizmni moliyalashtirish tajribasi

O'zbekiston Respublikasida "Charvak" erkin turistik zonasi, "Samarqand – Silk Road" xalqaro turizm markazi, Buxoro va Xiva turistik klasterlari misolida turizmni moliyalashtirishning samarali mexanizmlari joriy etilmoqda. Ushbu hududlarda davlat va xususiy sektor hamkorligida yirik investitsiya loyihalari amalga oshirilmoqda.

Mazkur loyihalar turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xizmatlar sifatini oshirish va xorijiy sayyohlar oqimini ko'paytirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, erkin iqtisodiy zonalarda turizmni moliyalashtirish ko'p manbali va kompleks yondashuvni talab etadi. Davlat, xususiy sektor va xalqaro moliya institutlari o'rtasidagi samarali hamkorlik turizm sohasining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Kelgusida turizm loyihalarini moliyalashtirishda innovatsion moliyaviy mexanizmlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. — Toshkent, 2019. — 12–18-betlar.

Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 245–252-betlar.

Qodirov A.A. Turizm iqtisodiyoti. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018. — 88–102-betlar.

Abdullayev M.X. Erkin iqtisodiy zonalar va investitsiyalar. — Toshkent: Fan, 2020. — 134–150-betlar.

UNWTO. Tourism and Investment Report. — Madrid, 2019. — 56–64-betlar.